

TARİHTE JEOPOLİTİK*

Denis RETAILLÉ

In this article an attempt is made to define the broad concept of geopolitics. In this respect the concept is handled through its historical evolution and from the perspective of different models. Accordingly imperialistic, state, and universalistic models and their interpretation of geopolitics are examined. After all new postmodern geopolitics understanding and its problems are analysed.

Jeopolitik' kavramını tanımlamak ya da yeniden tanımlamak gerçekten yararlı mıdır? Alman kökenli olması, pratikte Fransızca'daki tartışmanın bitmesini imkânsız kılmaktadır. Ancak 'coğrafya siyaseti' kavramı, plânlanmış eylem ve bilimsel disiplin çerçevesinde üretilmiş analizleri esas alan siyasî coğrafya için çok uygun olurdu. Gelin jeopolitiğin bu ikisini, bir söylemin siyasî çizgisini meşrulaştırmak için ilmî bilgileri bir araya getirerek, ideolojik bir yolla birleştirdiğini varsayalım. Tabii ki, toprak ve unsurları bu ilişkinin merkezindedir. Konuyu daraltmak için, teşkilâtlanmış toprak parçası anlamındaki coğrafi unsur olan devlet, bir aktör veya hedef olarak içinde yer almadığı sürece, jeopolitik diye bir şey yoktur varsayımında da bulunabiliriz. Faydalı bir ayırım da, çıkış noktası toprağı değil, sınırları belli, özgün grup olan 'etnopolitik' ile yapılabilir. Yani jeopolitik, etnopolitiği içine alır ve etnopolitik, yalnızca jeopolitik kavramına götürür. Jean Gotmann'ın söylediği gibi, 'politika, sadece topluluk içinde yaşayan bireylerin eylemleri ile meydana gelir.'¹

Jeopolitik unsurlar yalnızca konumsal değil, aynı zamanda tarihseldir. Bu, tarihin önüne sorunlar çıkaran ilişkiyi anlamak için bir yoldur, ama tek yol değildir. Sonuç çabucak ortaya çıkar: Eğer jeopolitik modeller tarihsel ise,

**Jeopolitik unsurlar
yalnızca konumsal
değil, aynı zamanda
tarihseldir**

* Çeviren: Emre Sayın, Geopolitics, Vol. 5, No. 2, Sonbahar, 2000, sf. 35-51.

¹ Jean Gotman, 'Géographie Politique', içinde André Journaux, Pierre Deffontaine ve Mariel J. Brunhes Delamarre, *Géographie Générale*, (Paris: Gallimard, Encyclopédie de la Pléaide, 1966).

Avrasya Dosyası, Jeopolitik Özel, Kış 2002, Cilt: 8, Sayı: 4, s. 22-39.

toprak düzenlemeleri incelenip, yapılan analizlerin ve özellikle siyasi olayların doğruluğunun belirlenmesi şartıyla, ikinci bir doğrulatici olarak tarihi söylemleri de barındırırlar. İşte bu ikisi, aşağıdaki sayfalarda incelemeye çalışacağımız alanlardır.

Bilimsel gözlem ve analizlerden çıkarılan sonuçları ideoloji içine boca eden jeopolitik, ne zamandan beri coğrafya ve politikanın bir kesişim noktasıdır? Politik bir plânın tarihi ve coğrafi zemini olarak jeopolitik, siyasetin toprak ve iktidar 'söylemi' kadar eskidir. Her ne kadar çağını aşmış gibi görünse de, Aix-la-Chapelle/Roma (Lotharingia) (M.S. 751-987 arasında günümüzdeki Almanya, İtalya ve Fransa'nın güneydoğusunu kapsayan topraklarda Carolingia Hanedanı tarafından kurulmuş krallıklar dönemi-Ç.N.) ekseninde dönen Carolingia dünyasının en aşırı şekilde ideolojik anlayışını ve hayata geçişini temsil eden Verdun Andlaşması'nda (M.S. 483)² jeopolitik mevcuttu. Bugünün Avrupa'sında Almanya, İtalya, Fransa çekişmelerinde dahi bunun izleri vardır. Zamanda daha da geriye gidecek olursak, Papa'nın otoritesini batıda devam ettirirken, doğuda imparatora bırakması esasına dayanan Constantine Anlaşması'ndan (M.S. 754) daha jeopolitik ne olabilir? Burada toprak, gücü desteklemekte ve otoriteyi sembolize etmekteydi. Roma İmparatorluğu'na geçiş de, bölgesel bir devlet kurulurken, onunla başa çıkamayan şehir devletlerine karşı iç müdahale ile mümkün olmuştu. Harita biliminin de buna çok önemli katkıda bulunduğunu ekleyebiliriz. Faydalı bir ayırım da, çıkış noktası toprağı değil, sınırları belli, özgün grup olan 'etnopolitik' ile yapılabilir. Yani jeopolitik, etnopolitiği içine alır ve etnopolitik, yalnızca jeopolitik kavramına götürür. Jean Gotmann'ın söylediği gibi, 'politika sadece topluluk içinde yaşayan bireylerin eylemleri ile meydana gelir.'

Jeopolitik unsurlar yalnızca konumsal değil, aynı zamanda tarihseldir. Bu, tarihin önüne sorunlar çıkaran ilişkiyi anlamak için bir yoldur, ama tek yol değildir. Herodot'un³ Tarih'indeki coğrafya gün ışığına çıktı. Hiç şüphesiz ki jeopolitiğe duyulan ihtiyacı, bölgesel devletin ortaya çıkışı ile ilişkilendirebilir ve tanımının yapıldığı tarihin devletin eski kökenlerine kadar gittiğini gösterebiliriz. Yine, tarih ve geçmiş kuşaklar için hareket ve eylem çerçevesi oluşturacak coğrafi hedefler arasında kolayca bir bağlantı kurabiliriz. Bu ilişkinin, nesnel

² Verdun (M.S. 843) Karolingiya İmparatorluğu'nun, Charlemagne'in üç torunu arasında paylaşılması. Lothair II'nin ölümü üzerine, Lotharingia yok oldu ve doğuda ve batıda iki 'Franses' doğrudan ilişkiye girdiler (Mersen Antlaşması, M.S. 870). Emperyal saygınlık, İtalya'ya sahip olmaya bağlandı.

³ Herodot'un 'incelemeleri' iki parçaya bölünmüştür. Dördüncü Kitap'a kadar, Herodot Akdeniz Okyanusu'nun kenarlarının coğrafi ve etnografik resmini çizmektedir. Son beş kitap, uzun politik, tarihi, coğrafi, etnografik ve gerçekten jeopolitik ve jeostratejik ara sözler de dahil olmak üzere, Media Savaşları'nı anlatır.

bir analizden çok coğrafi bir tercih olduğu için varolmuş mevcut şartların basit nedenselliği göz ardı edildiğinde, nasıl işleyeceği görülecektir.

Jeopolitik Modellerin Bir Tarihi Vardır

Jeopolitik çok eskilerden beri bilindiği gibi, Westphalia tarzı devlet ile, yaratılışında, bu hareket biçiminin temeli üç ilkeye oturtulmuştur: siyasetin üstünlüğü, kimlik birliği ve toprak.⁴ Jeopolitik ve devlet arasında özel bir ilişki kurulmasını sağlayan bu sihirli üçgendir. Daha çok Avrupa'daki dinsel kavga ile ortaya çıkmış da olsa, bizi asıl ilgilendiren tarih yönünden, Avrupa'nın deniz aşırı genişlemesinden kaynaklanan iktidar mücadelesine de bir çözüm olmuştur. Tordesillas Tahkimi (1494)⁵ ile Berlin Konferansı (1884)⁶ arasında, dört yüz yıl boyunca tarih, dünyanın tümüyle jeopolitik olarak yapılanmasına tanıklık etmiştir. 'Boylam'ı esas alan denizcilik vizyonu ile dünya düzeninin tamamlanması süreci devam ederken, Berlin Konferansı, köylülerin ve madencilerin 'Enlem' dünyasına geçiş yapan, böylece de durumlardan çok konumlara (fiziksel nedensellik ve iklim teorileri bağlamında) elverişli hale gelen perspektiflere dönüşü teyit etmiştir. Bu, birlik ve araç olan toprak ile, toplumsal yaşamın değişik alanlarındaki -askeri, siyasî, ekonomik ve kültürel- jeopolitik modellerin kaynaşmasının başlangıcı idi.

Bu süreç, tarih içinde Alman ideolojisinin *Zollverein*,⁷ *Weltpolitik*⁸ ve *Lebensraum*⁹ kavramları ile doruk noktasına vardı. *Géopolitique et Histoire* (Jeopolitik ve Tarih) isimli eserinde, Claude Raffestin, politikayı özümseyen ve ırkçılık ile totaliter rejime götüren felsefe ile belirli bir ilişkisi olan bu aşırı jeopolitik tanımını sınırlandırmıştır.¹⁰ Ben, burada,

⁴ Westphalia'daki iki antlaşma Otuz Yıl Savaşları'nın 1648'te sonunu getirdi. Toprak ile ilgili maddeler Avrupa'nın politik haritasını çizmekte (enklavların -yerleşim bölgesi, Ç.N.- sonu), toprağı devletin temeli haline getirmekte ve Augsburg Barışı (1555)'nin teatisiyle siyasetin üstünlüğü ve *cius regio, eius regio* prensibi doğrulanmaktadır.

⁵ Tordesillas, 1494, Portekizli Jean II ile Papa Alexander VI hakemliği altında Katolik Monarkları (Kastilyalı Isabelle ve Ferdinand D'Aragon) arasında imzalandı. Azores'lerden 370 birliği geçen meridyen çizgisinin batısı, keşfedilen topraklar İspanya'ya, bu çizginin doğusu ise Portekiz'e kalmaktadır.

⁶ Berlin (1884-1885). Bismarck'ın inisiyatifi ile, Afrika'yı bölüşme şartlarını belirlemek için toplanan Avrupa Konferansı: Nehirlerde dolaşım özgürlüğü ve kıyıda içerilere doğru kolonizasyon.

⁷ Prusya tarafından öncülük edilen siyasî birlik sürecine eşlik eden *Zollverein*, adım adım Alman gümrük birliğini 1818 ile (Prusya'da) ve 1888 (Hamburg ve Bremen) arasında gerçekleştirdi.

⁸ *Weltpolitik*, Bismarck'ın çekilmesinden sonra İmparator Wilhelm II tarafından ortaya konan küresel güç politikasıdır. 'Kültür getiren halkın' yayılma hakkını esas alır ve ırkçı *Lebensraum* kavramı ile bağlantılıdır.

⁹ *Lebensraum* (yaşam alanı), Ratzel'de ilk kez ifade edilen, yaşamın yayılması için alan anlamına gelen ve Nazi mantığında tüm ilhakların etik ve etnolojik mazereti olarak kullanılan jeopolitik deyim.

¹⁰ Claude Raffestin, *Géopolitique et Histoire*, (Lozan [Lausanne]: Payot, 1995).

.....
 •••••
**Ne olursa olsun,
 jeopolitiğin kökleri kendi
 özündedir ve üzerine
 dayandığı veya ürettiği,
 aynı zamanda hem
 konumunu gösterirken,
 hem de ötesine yansıttığı
 kendi dünya imgesi
 vardır.**
 •••••

doğaüstü vizyoncuların totaliter karakterleri haricinde, Avrupa'nın sınırları ve 'Avrupai' yorumların ötesine geçme fırsatı veren 'uluslararası' politika tanımı altındaki, bütün dünyayı içine alan engin bakış açısının genel hatlarını tercih edeceğim. Bu, dünyaya standart evrensel yaklaşımla bakan Alman ve Anglo-Sakson'dan farklı dil ve kültürlerdeki, uygunluğu ve jeopolitik anlayıştaki dönüşümü

vurgulayan kozmopolitik yaklaşımı ayırt etmeyi sağlamaktadır.¹¹ Örneğin, Devrim ve Napolyon Savaşları neticesinde jeopolitik hale gelen Fransız fikirleri, ileriki kuşaklara nüfuz etmemiştir.¹² Bundan başka, Fransız coğrafyacıları bölgesel konum analizleri dışında jeopolitik modeller üretmemişlerdir. Yalnızca André Siegfried¹³ ile Jean Gottman,¹⁴ şimdi iç jeopolitik olarak adlandırdığımız kavramı genel teori seviyesine çıkartmaya çalışmışlardır. Bunun bir açıklaması olmalıdır.

Ne olursa olsun, jeopolitiğin kökleri kendi özündedir ve üzerine dayandığı veya ürettiği, aynı zamanda hem konumunu gösterirken, hem de ötesine yansıttığı kendi dünya imgesi vardır. Hiçbir zaman kısa kısa çıkarımlar gibi dizi halinde olmayan, ancak her zaman başat yorumlamalara uygunluk göstererek, temel noktalarda bir araya gelen bazı önemli model türleri sınıflandırılabilir. Bunlar, güç ve hegemonyayı temel alan emperyal ve emperyalist kuramlar; kimliği temel alan statücü ulusal kuramlar ve daha sonraları da iş bölümünü ve rekabeti temel alan uluslar arası kuramlar ile geniş anlamda daha 'kültürel' ve dünyanın emperyal vizyonlarına geri dönüşü anlamına gelen evrensel kuramlardır.

Emperyalist Modeller

Bu ilk jeopolitik formülü emperyalist adı altında sınıflandırıyorum, çünkü bu, sömürge fethinin temel prensibidir ve *eski (arkhe)* dönemlerde (egemenlik ve genişleme) aşırı hale gelmiş hegemonyayı gösterir.

¹¹ Belli bir noktadan sonra evrenselcilik tarafından da reddedilen, farklılığı kabul ederek politikayı dünya çapına genişletmek anlamına gelen kozmopolitan yaklaşım.

¹² Jacques Derrida, *Le Droit à la Philosophie du Point de vue Cosmopolitique*, (Paris: Verdier, Ed. De l'Unesco, 1997).

¹³ Çeşitli yazarlar, '*André Siegfried, la Politique et la Géographie*', (Rouen: Etudes Normandes, Sayı 2, 1989).

¹⁴ Jean Gottman, *La Politique des Etats et Leur Géographie*, (Paris: Armand Colin, 1952).

Dünya Avrupalı güçlere fethedilecek boş alan sağladığı müddetçe, 'model' göreceli olarak tarafsız ve doğrultusuz kaldı. Tek genel kavram farklılaştırması ve dünyanın bölümlenmesi yerleşme kolonileri (yeni ülkeler, arazi rezervi olarak görülen Avrupa dışındaki Avrupa uzantıları) ve himayedekiler (bilhassa fiziki tamamlayıcı olarak görülen tropik ülkeler) olarak ayrılmaktaydı. Tümü, uzaktaki sömürü bölgelerini 'güvenliğe' almak ya da trafiği kontrol etmek (barınak ve limanlar) amacıyla boş yerleri (çöller ve okyanuslar) doldurmayı içine alan 'konumsal kolonileştirme' adı altında birleştirilmektedir.¹⁵ Fiziki coğrafya, denizciler için konum hesaplamayı ve ortamın elverişliliğini değerlendirmeyi kapsayan sürece dayanak oluşturmaktadır. Boylam konum saptama için, enlem ise, önceki uzaklığın yaklaşık yeri ile sonraki uzaklığın değerini yerleştirmek için temel veri olarak kullanılmaktadır.

Berlin Konferansı ile bu 'harita'nın tamamlanmasından sonra, kolonileşmiş dünya yeni bir yöne doğru gitmeye başladı. Son bir hesaplama mümkündür ve emperyalist geçmişin sonuçları potansiyel güçlerin devreye girdiği bir çerçeve ortaya çıkarmıştır. Mackinder'in 1904'teki önerisi, dünyayı olası dinamiklere doğru yönlendirip, onu şekillendiren ilk jeopolitik düzenleme olarak görülebilir. Konum ve durum analizlerinde, süreci anlama, bir eylem plânı, tüm jeopolitik unsurlar mevcuttur.¹⁶ Bundan başka, Mackinder kendi söylemini, dünyanın çeşitli zeminlerde ele alındığı, tamamen küresel bir vizyonun unsurlarını taşıyan 1919'daki Versailles görüşmeleri sırasında daha da geliştirmiştir.¹⁷ Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği ittifakının Alman tehdidini bir kara-deniz bağlantısı ile bertaraf ettikleri 1943 versiyonu ise daha durumsal ve jeostratejiktir. İlk formülasyonunda, bundan dolayı Mackinder'in tezi, kara ile deniz arasında zıtlığa düşmüştür. İngiliz bakış açısı, Avrupa siyaseti ve küresel siyaset arasındaki hiyerarşi ile karıştırılmaması gereken (ikisi de aynı), ana kara ile denizde çift taraflı bir mevcudiyet üzerine kurulmuştur. 1919'da 'iç hilâl' (Osmanlı toprağı, Ç.N.), 'stratejik eksen' ile ilişkisinde ana unsur haline gelmiştir (1904'teki mihver yerine yeni türetilmiş kelime). Bu yüzden, Avrupa'nın doğusunda bir dizi devletin yaratılmasının bir sonucu olarak, tüm bahisler Avrasya'nın bu denizler arasındaki saçağına (kıtasal ölçekteki) yönelmiştir.

¹⁵ Georges Hardy, *Géographie et colonization*, (Paris: Gallimard, 1933); Pierre Papon, *Le Sixième Continent, Géopolitique des Continents*, (Paris: Odile Jacob, 1996); Hervé Cousteau-Bégarie (ed.), *La Lutte Pour l'Empire de la Mer*, (Paris: Economica, 1995).

¹⁶ Halford Mackinder, 'The Geographical Pivot of History', *Geographical Journal*, Sayı 23, (1904), ss. 421-437.

¹⁷ Halford Mackinder, *Democratic Ideals and Reality: A Study in the Politics of Reconstruction*, (Londra: Constable; New York: Holt, 1919).

ama herşeye rağmen, güç, kusursuz jeopolitik ölçü ile ekonomik seviye veya durum arasındaki bariz ilişki sayesinde kısmen jeopolitik kalan unsurun temelini oluşturur. Bu model, ancak ilk olarak Hobson²² tarafından çok belirgin yönlendirmesi ile yayınlanarak, ve en önemlisi, etki ve gelecek nesiller yönünden, Lenin²³ tarafından, emperyalist paradigma çerçevesinde geliştirilmiştir. İlk olarak, devlet bağlamında, kapitalizmin gelişimi ışığında toplumsal oluşumlar incelenmiştir. Bir tarafta devlet, bir çerçeve olarak, az ya da çok 'gelişmiştir'; öte tarafta ise, ekonominin özerklik seviyesi veya karar alıcının adaletsizliği eşitsizlik doğurmakta ve aktörlerin eylem kapasitesi, tanımlanması ve gerçekten de ölçülmesi gereken duruma göre farklılaşmaktadır.

Merkez-çevre modeli, devletleri ve genele yayılmış ekonomik ilişkilerle yönetilen bir dünyayı içeren 'emperyalist' unsurun düşüşüne eşlik eden ekonomik kapsama kademeli olarak geçiş dönemini tasnif etmeye yarar. Bu anlamda, Soğuk Savaş'ın temelini oluşturan ve hatta Amerika bölgesi, Afrika ve Yakın Doğu kenar bölgeleri ile Avrupa ve Uzak Doğu (Mackinder'in kendisi tarafından tanımlanan bölgeler)²⁴ gibi bazı merkezleri ve çevrelerini kıtasal alanlarda izole ederek, bölgesel unsurların gelişimini olanaklı kılan stratejik emperyalist modelin tamamlayıcısıdır.

Gruplandırılmalar, 'coğrafi' bölgesel birimler (Birleşmiş Milletler'in dünya bölgeleri) veya kültürel birimler (Afrika Birliği Örgütü veya Arap Birliği gibi, uluslar arası politikaya eklenenebilen ortak kültür bölgeleri) yahut ekonomik birimler (Güneydoğu Asya Ülkeleri İşbirliği gibi) daha küçük ölçekli görünüşler de olabilir. Herhangi bir olayda, bu, sadece, daha evrensel tabiatlı birlik temelini ifadesi olarak kurulmuş, birbirine bağımlılığı her zaman aşikâr olmayan, her örnekte ayrı ve genelde pek etkin olmayan devletlerin biraraya gelmesi söz konusudur. Elbette ki, modern Avrupalı devlet modelini yayma süreci, çok esnek bir zemin ve *ad hoc* yapılarda kolayca manipüle edilebilecek unsur yaratır.

Evrenselci Modeller

Burada evrenselci olarak tanımlanan modeller tam olarak jeopolitik değildir. Evrenselci modeller, temel aldıkları ile emperyalist ve devlet modellerine sağladığı içeriğin yarattığı paradoksun erdemiyle, evrensel

²² John A. Hobson, *Imperialism: a study*, (Londra: J. Nisbet, 1902).

²³ Lenin, *L'imperialisme, stade supreme du capitalisme*, (Moskova: Ed du Progrès, 1969).

²⁴ Peter J. Taylor, *Political Geography*, 2. baskı, (Harlow, Essex: Longman, 1989).

.....
**Evrenselci modeller,
 temel aldıkları ile
 emperyalist ve devlet
 modellerine sağladığı
 içeriğin yarattığı zıtlığın
 (paradoksun) erdemiyile,
 evrensel hale gelirler.**

hale gelirler. Paradoks, ihtilâf içindeki yerel felsefî ve siyasî geleneklerden kaynaklanan demokratik özgürlük ya da Tanrı'ya itaat gibi evrensel bir tabiatın değerlerinin açıklanmasından meydana gelmektedir.

Çin, örneğin, 'gökyüzünün altındaki toprak' anlamına gelir. Burada dünya imgesi, en azından

geleneksel olarak, imparatora duyulan minnetin derecesine göre kâinatı düzenleyen, birbirine bağlı parçalarca oluşturulur. Bunun çevresinde, insanlığın tümü adına vazife gören imparator ile birlikte, Konfüçyanist sistemde de yerleri olan barbarlar bulunur.²⁵ Müslüman âleminde, Abbasi uyarlamasında, elbette ki İslâm tarafından birleştirilmiştir ve dinin evrensel doğası tamamen köktenci tek tanrıcılıktan oluşur. Üstelik İslâm dünyası da, ilk olarak Bağdad, ardından Kahire ve üniversitesi, son ve daha manevî olan Mekke çevresinde olmak üzere, coğrafi merkezlidir. Abbasi İmparatorluğu dünyayı, dinin kara veya deniz yoluyla yayıldığı ticaret yollarının bulunduğu bölgelere ayırır. Akdeniz, Trans-Sahara yolları, Arap Denizi'nin iki kıyısı (bizim için Hint Okyanusu olan) ve de ipek yolları bölgeleri, İslâmı merkeze yerleştiren ve genişleme eksenlerini oluşturan unsurları, dış imparatorluklar kadar, güçlendirdi.²⁶ Kendi kısımlarında, ve özellikle ideolojik olarak sadece evrenselci, Hint, Afrikalı, Kolombiya öncesi Amerikan kültürlerinin coğrafi çekişmeler gibi ilişkileri olmadığı gibi, benzer genişleme sürecini de geçirmedi. Bunun sebebi, toprağı esas alan politik sistemlerden faydalanmamış olmalarıdır. Böylece, aracı imparatorluk veya daha genel anlamda devletlerin, benim evrenselci modeller olarak adlandırdığım, kültürlerin ve dünyanın jeopolitikleşmesini nasıl etkilediği görülebilir. Dünyanın Avrupalılaşması, askerî ve ekonomik olduğu kadar, kültürel zaferin tarihidir ve hiç şüphesiz ki bu birleşim, devinime devam eden tarih felsefesinin kökenidir.

Emperyalist modellerin realizmi ile bulanıklaşmış olan genişleme arzusu idealleri, sömürgecilik döneminde 'medenileşme' veya bugün, sosyalizm yoluyla 'demokratikleşme' adı altında yayılma planları körüklemiştir. Her örnekte, değerleri yayma ve kurma süreci kolayca güç kullanarak yapılamamaktadır. Geniş anlamda kültür, buna boyun eğmez veya zorluk çıkarır.

²⁵ René Servoise, 'La conception de l'ordre mondial dans la Chine impériale', *Revue française des sciences politiques*, 22/3, (1973), ss. 550-571.

²⁶ André Miquel, *La géographie humaine du monde musulman*, 1. Cilt, (Paris: La Haye, Mouton, 1967).

.....
 : **Kültürel alanlar modeli,**
 : **daima, emperyal model**
 : **ile devlet modelinin**
 : **kombinasyonun istisnâ**
 : **ve kapsamlı**
 : **bölümlenmesini esas alır.**

Kültürel alanlar modeli, daima, emperyal model ile devlet modelinin kombinasyonunun istisnâ ve kapsamlı bölümlenmesini esas alır. Aynı şey, emsallerinin oluşturduğunun aksine, ekonomik ve tam anlamda politik (jeopolitikten öte) modeller için de geçerlidir.²⁷

Kapitalist gelişme modeli dünya çapında yayılması açıklığın ve Anglo-Amerikan küreselleşme veya *Fransız mondialisation* (küreselleşme- Ç.N.) süreçlerine atfen şeffaflığın doğal süreci olarak sunulmaktadır. Devlet destekli ideoloji, pazar demokrasisi ve devr-i saadet hayalleri ile doğrudan ilişkisi olmayan, ideolojiler arasındaki rekabetin kaybolmasıyla kaçınılmaz hale gelen tarihin sonu tezi, jeopolitik alandan dışlanabilir (devletin reddi, bireysellikliğin üstün değer olarak kabulü ile). Bu yoldan akıp giden ideolojik tez ve dünya modeli, sosyal bilimlerdir. İnsan doğası veya insan doğasının göz önünde bulundurulması, geçici kavramların silinip gitmesi vasıtasıyla sosyal ve siyasî deneyimlerinin aksi istikametine yerleştirilir. Bu, Francis Fukuyama tarafından savunulan tezin nüvesini oluşturur. Evrenselci ve ideolojik çatışma içindeki kültürel bölgeler ve ekonomik sistemler içine karışan bu jeopolitik model, jeopolitik savsaklamalara ve doğrudan doğruya bölgesel ve küresel olanı bir bütün içinde birbirine bağlayan, başka bir mekânsal forma geçişe yol açar. Ancak bunun araçlarından biri olan Birleşik Devletler, hegemonyacı jeopolitik bir aktördür.

Kısaca, bunlar son derece jeopolitik (ama aynı zamanda idealist ve evrenselci), ittifaklara dayanan dünyanın gönüllü sunumlarıdır ve ilk olarak Milletler Cemiyeti'nden görevi devralan Birleşmiş Milletler'in (BM) yapısında yer almışlardır. Devletler bu sistemin kalbinde bulunur ve jeopolitik eylem, sürekli müzakerelere ve tahkim merciiine aktarılmıştır. Başkan Wilson'un plânında öncelikle hususî uluslar arası anlaşmaları yasaklayıp, barışı mutlak ve evrensel ittifakı temel alan idealizm vardır. Aslında, kuruluşu ile birlikte, Milletler Cemiyeti'nin yapısına ters anlaşmalar yapılarak, her ne kadar dostluk anlaşmasının (entente cordiale – İngiltere ve Fransa arasında, Ç.N.) bir parçası da olsalar, çabalar baltalanmıştı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Birleşmiş Milletler'in kuruluşu, özü idealist iken, bununla birlikte muzaffer devletlerin kendi aralarında bir dizi pakt kurmaları ile, somut realizmin yüksek bir dozunu ihtiva etmekteydi.²⁸ Güçler ve paktlar:

²⁷ Immanuel Wallerstein, *Geopolitics and Geoculture*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1991).

²⁸ Boutros Boutros-Ghali, *Contribution à une théorie générale des alliances*, (Paris: Pédone, 1991).

.....
: Jeopolitiđi tarihten
: ayıran Şey, yorumların
: bolluđu ya da birlikte
: varolan ve birbirlerine
: karşıtlık gsterirken,
: kabul ettirmeye çalıŐan
: gerçeđin yeniden
: yapılandırılmasındaki
: bolluktur.
.....

kimliğin temsili ve seferberliđi yoluyla çok etkin araçlar üretirler.

Jeopolitiđi tarihten ayıran Őey, yorumların bolluđu ya da birlikte varolan ve birbirlerine karŐıtlık gsterirken, kabul ettirmeye çalıŐan gerçeđin yeniden yapılandırılmasındaki bolluktur. Gerçekte jeopolitik, Paul Valery'nin bireysel tarih olarak adlandırdıđına çok yakın gsrnür. 'Tarih, zekânın kimyasının geliŐtirdiđi en tehlikeli üründür... İnsanlara dűŐ gsdürür, onları sarhoŐ eder, yanlıŐ hatıralar verir, tepkilerini abartır, eski yaraları açık tutar, uykularında eziyet çektirir, bűyüklük saplantısına veya Őiddet manisine gtdürür ve ulusları sertleŐtirir, katlanılmaz ve kibirli yapar. Tarih herhangi bir Őeyi dođrulamak için kullanılabilir. Kesinlikle hiçbir Őey ođretmez.'²⁹ Bireysel tarihleri ayıran bu 'potansiyel farklılıđı', muhtemelen tarihin lokomotiflerinden biridir. GeçmiŐ durumlar, ilk iz bırakan olay çevresinde yavaŐ yavaŐ birleŐirken (Pelopon SavaŐı Thucydides'in bir yorumundan ayrı tutulamaz), ve ne zaman revizyonlar ilk ortaya çıktıđında (seyrek ve zor olmasına rađmen, Birinci Dűnya SavaŐı'nın sebepleri üzerine tarihsel cođrafi tartıŐmalarda gsrldűđü gibi), bugűnkű durumlar her zaman etkiye açık gsrnmektedir. Uluslar arası siyasi tarih, baŐtan sona muzafferin tahmin edilebilir modelinin bir sonucudur; önce siyasi ve askerî, ardından sırasıyla ideolojik ve kűltureldir. Gűnműzde baŐat olan modellerin aynı konumu benimseyip benimsemeyecekleri merak edilebilir; baŐka bir deyiŐle, ađdaŐ jeopolitik modellerin tahmin edilebilme özelliklerinden gelen bir ngsrü yapabiliriz (hangisinin bir dűzen olarak kurulacađını bilmesek bile). Jeopolitik modellerin bir tű kendisinin tűrettiđi hikayemsi ykűye sahip bir kuruluŐa Őimdiden katkı sađladıđını grebilmekteyiz.

²⁹ Paul Valery, 'De l'histoire', in *Regards sur le monde actuel et autres essays*, (Paris: Gallimard, 1945).

Kendiliğinden Gerçekleşme Süreci

Bunun gibi bir tarihsel süreç hipotezini göreceli olarak ifade etmek kolaydır. Tarihsel bir olgu (emperyal rekabet, savaş, yeniden bölüşüm) kendisini açıklayıcı bir model kurulmasına yol açar, ve bu dinamik, yeni bir yolda tercüme edilecek olan rekabet yorumları için başlangıç noktası olacak unsurun temelidir.

Emperyal Modelde Kendiliğinden Gerçekleşme Süreci

Hatırlanacağı gibi, emperyal model egemen pozisyonların ifade edilmesidir ve özellikle gücün incelenmesini temel alır. İlk bakışta, bir yandan, gemicilerin boylamsal görüşleri ile Tordesillas'taki Papa 4. Alexander arasında ve öte yandan da, Mackinder ve ardılları tarafından sunulan kıtasal güçlerle deniz güçleri arasındaki çekişme arasında bir ilişki yoktur. Bununla birlikte, Tordesillas'ta ortaya konan bölümlenme kara ve deniz arasında bir karşıtlığı kapsamaktadır. Portekiz'in doğası gereği deniz yönelimli, Kastilyalılar'ın daha kara yönelimli olması sorununun biz tartışmayacağız. Mamafih antlaşma İspanya'ya kara vaad ederken, Portekiz'e ise, en azından Yeni Dünya yönünde de olsa, denizden başka hiçbir şey bırakmıyordu. Yine aynı güç çekişmesi 17. yüzyılda, deniz trafiğinin küresel teklifi açısından daha Hollanda lehine iken, Avrupa kıtasında Fransız lehine bulunmaktadır. İngiltere deniz imparatorluğunu 18. yüzyılda eline geçirirken, Fransa'da Avrupa kıtasında ağırlıklı olmaya devam etmektedir. 19. yüzyılda İngiltere deniz egemenliğini sürdürürken, Almanya yavaş yavaş kıtada üstünlüğünü göstermektedir. 20. yüzyılda ise, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği, sırasıyla bu mevkileri ellerinde tutmuşlardır.³⁰ Mevkileri tutanlar değişse bile, temeller hep aynı kalmıştır. İlk model –açıkça formüle edilmeyen-model olarak işe yarayacak iki konum ortaya koymuş (örnekler kapsamında) ve seçenekleri belirlemiştir. Ada devleti İngiltere, kıtadaki o anki rakip gücü baltalamayı çalışırken, denizi seçmişti; müdahaleci dönemlerde, Amerikalılar da aynı konumu benimsemişlerdi. Kıtasal Alman ve Ruslar ilk olarak güçlerini karasal genişleme üzerine yoğunlaştırmışlardı, ama böyle de olsa, jeopolitik bir karaktere uygun olamazlardı. Fransızlar Colbert, Choiseul, ya da hatta Napoleon ile hem karayı hem de denizi, birbirlerine gerçekten üstünlük sağlamaksızın, seçmişlerdi. Tordillas Antlaşması'nın etkilerinden miras kalan, kara ve deniz güçleri arasında karşıtlık içeren model fikri, zamanla bir belirleyici kriter, ardından siyasi bir seçenek ve en sonunda da, hepsinin üzerinde, birincil bir açıklama veya sebep haline geldi.

³⁰ Taylor, *Political...*

.....
 •••••
**Tarihsel durum ile
 jeopolitik modeller
 arasındaki çift yönlü
 süreç, birbirini takip
 eden olaylarda da
 gözlenebilir.**
 •••••

Tarihsel durum ile jeopolitik modeller arasındaki çift yönlü süreç, birbirini takip eden olaylarda da gözlenebilir. Soğuk Savaş'ın jeopolitik modeli ve uyarlama kalıpları az ya da çok Mackinder tarafından oluşturulan yorumlamalarıdır, yerel ve bölgesel sistemlerin kendini tekrar etmesi

üzerine kurulmuş ve geliştirilmiştir ve küresel ölçek üzerine inşa edilmemiştir. Çevreleme politikasının ve daha sonraları da domino teorisinin temelini teşkil eder. Aynı 'emperyalist' paradigma yerinde kalmakla birlikte, askeri konular, diğer tüm unsurlara baskın çıkmaktadır. Asıl önemli olan, bu yüzden, toprağın kontrol edilmesidir. Eylemlere bulunulan konuma göre karar verilmektedir ve bu da Sovyet tercihlerini Amerikan, İngiliz, Fransız veya Alman, ve hatta Japonlarınki kadar anlaşılır kılmaktadır; sonuncu örnek olan, Çin'i işgal ederek hem denizde hem kıtada güç haline gelen Japonya'nın durumu, eğer İngiltere'nin Avrupa'yı işgal etse idi, benzer hale gelecekti.

Devlet Modelinin Hayata Geçirilmesi

Devlet modelinin hayata geçirilmesi iki yoldan gözlenebilir: ilk olarak, kolonizasyon ve özellikle dekolonizasyon (kolonisizleşme, Ç.N.) döneminde tanık olunan, yeniden üretilmiş bir model olarak, ikinci olarak da, modelin keşfedildiği yer olan Avrupa'da, yayılcı süreçlerin öncelikli olarak gerekçelendirilmesinde. Dünyadaki merkezî konumuyla, pek çok özeğe bölünmüş olan Avrupa, her yerde aynı şekilde yeniden üretilen bir iç modele göre evrilmekteydi. Ancak, görünüş aldatıcıdır ve en azından, kendi özgün merkezinde, yavaş yavaş topraklarını yaratanlar ile Avrupa'nın içinde ve dışındaki bir merkezde keyfiyen şekillenen devletlerin ayırımını yapmalıyız. Jeopolitik söylemde coğrafya ile tarihin hâlâ birbirine karışık olmaları kaderin *a posteriori* (doğrulanması gereken, Ç.N.) esbab-ı mucibesidir.

Bir imparatorluk gücünü gösterirken, ulusal topraksal statü modeli kendi kendine atıfta bulunur ve yazılı olanı geri alır. Elbette ki bunu, jeopolitiğin kökenlerine kadar inen ve ortaya koyan prensipler, Friedrich Ratzel'in³¹ çalışmasında bulunmaktadır. Ratzel tarihin nasıl ruhun gerçekleşmesine yol açtığını göstermektedir.

³¹ Friedrich Ratzel, *Géographie politique*, Pierre Rusch (ter.), (Lozan: Editions Régionales Européennes, 1988).

Devletin bu yorumlamasında, toprağın kuruluşunun tarihsel yeniden yapılanması bir argüman olarak hizmet etmektedir. Kapetyanlarınki gibi kökeni özgün bir ülkenin etrafında, toprağın yavaş yavaş artışı kusursuz oluşum görüntüsüne yol açar, bazen, etnik ya da fiziksel, doğal sınırlara veya, bunlar tanımlanmadığı zaman, kusursuz dengeli tasarımın yaratılmasıyla ulaşılır: Altıgen. Strabon bile yardım için çağırılabilir.³² Ama Avrupa'da kökeni tartışılmayacak özeklerin varlığını 'kanıtlamak' artık o kadar kolay değildir ve kaderi önceden çizilmiş devletler doğmalıydı. Böylesi özekleri tanımlama girişiminde, orijinal özekler ve mevcut tam olgunlaşmış devletlerin özekleri arasında bir kargaşa söz konusuydu. Fransa örneğinde, çağdışı olmasına rağmen hâlâ tekerrür eden bir delil, Hugh Capet'e atfen, Paris'in Fransa ve dünyada şu anda işgal ettiği konumdur. Tarihsel sebep, bir adanın bir nehri geçmeyi mümkün kıldığı noktada, artık eski ünü olmayan Paris kavşağına takviye olmuştur. Alâkasız görünen tarihsel ve mekansal sistemlerin hastalıklı bitişikliliği konusunda karışan argümanlar, emperyal modellerden daha ideolojik olan topraksal statücü modellerde jeopolitik temel için bir zemin oluştururlar. Orijinal bir özeğin etrafında birleşmiş devletin bu konseptinin yer değiştirmesi, sömürge toprakları üzerinde yaratılan devletlerde sıklıkla kendini yeniden üreten bir model olur. Afrika, müzakere masasında, tamamen jeopolitik ilkelerle yönlendirilen Berlin görüşmeleri ve toprak bölüşümü zemininde, çok bariz bir örnektir. Bir kez daha, değişik ölçekler ve değişik faktörler küresel seviyede birbirine karışmış ve Avrupa sorunları, yerel düzenlemelerin yapılmasıyla aynı zamanda çözüme kavuşmuştur. Sonuç olarak, birbirinden farklı olan Fransız ya da İngiliz kolonisi olsun olmasın, etno-demografik çekirdeğin varoluşu düşüncesi (tarihsel olma zorunluluğu bulunmamakla birlikte -ki hala ara sıra öyledir- o tarihteki Afrikacılık içinde, tarihin yerini etnik grupların öz kimlikleri ile ifade edildiği biçimiyle insan doğası almıştır) şekillenmeye başlamasıyla toprak örgütlenmesine doğru ileri itilmiştir. Evvelki seçenekler tarihe ışık tutmuştur: Roland Pourtier kupkuru bir yerde var edilen Gabon'un nasıl bir kimlik kazandığını ve bu modeli uygulayarak gerçek ulusal birliği başardığını göstermişti.³³ Ve hatta, Moritanya gibi, kabile yapısını muhafaza etmekte olan koloni-öncesi izler olayın içeriğine damgasını vurduğunda, ülke toprağı yeni tehlikelerle birlikte duruma jeopolitik bir hale gelir: hudutlar, kaynakların sömürülmesi, 'ulus'un farklı unsurlarının egemen kesimlere boyun eğmesi. Afrika tarihinde, kolonileşme ve getirdiği model, değişimi yönlendirir ve yeni bir tarih

³² Strabon, *Géographie*, livre IV, François Lasserre (ter.), (Paris: Le Belles Lettres, 1966).

³³ Roland Pourtier, *Le Gabon*, 2. cilt, (Paris: L'Harmattan, 1989).

başlatır. Kolonileşme üzerine tartışma, bunun bir kopuş mu, sürekli bir şey mi olup olmadığını temel alır, ve kendi içinde çelişik olan ve zıtlık ve dolayısıyla değişim yaratan siyasi seçenekler bunun çevresinde yapılandırılır.

Evrenselci Modellerin Hayata Geçirilmesi

Model, en azından resmî olarak, bir kez her yerde hayata geçirildi mi, kimlik ve birlik ile ilgili bir takım değerler evrensel hale gelir. Bunu izleyen jeo-ekonomik modelde, çok genç olan modeli esas alan karşılaştırmalı bir erk ölçüsü yaratılır. Toprak şekilleri, yerleşim düzeni, büyüklüğü, yerel kaynakları ve aralarındaki ilişkileri, zımnen sistem

.....
 • **Toprak şekilleri, yerleşim**
 • **düzeni, büyüklüğü, yerel**
 • **kaynakları ve aralarındaki**
 • **ilişkileri, zımnen sistem**
 • **olarak ele alınmaya**
 • **başlanan dünyanın**
 • **bütünündeki konumunu**
 • **tanımlar.**

olarak ele alınmaya başlanan dünyanın bütünündeki konumunu tanımlar. Ticaret ve karşılaştırmalı avantaj ayırdeedilecek bir dereceye kadar, bir kez daha, jeopolitik yönlendirmeleri ve olası ilişkileri düzenler. Hegemonya ve egemenlik klanlar ve nesnel ittifaklarla aynı zamanda, devletten arındırılmış ve jeopolitikle eklemlendirilmiş düşmanlıklar yaratır. Üçüncü Dün-

ya'nın politik ifadesi olan Bağlantısızlar hareketinin yaratılması, ideolojik terimlerle betimlenen bir durumun siyasi gerçekleşmesi olarak yorumlanabilir. Bugün hâlâ, küreselleşmenin içinde bulunan standartlaşmaya karşı tepkiler, kültürel aykırılıktan, kapitalist ekonomik düzene karşı mücadeleye kadar çeşitli tiplerde husumetleri harekete geçirmekte. Jeopolitik geri dönüşler her olayda önemlidir ve sık sık etnopolitik analiz ile takviye edilir. Küreselleşme için, tüm bu argümanların uyum içinde olduğu ve ekonomik bir tarza ya da evrensel değerlere sahip (Hint ve Arap) kültürlerdeki otantikliğe talep ile sistemin tümüne karşı olan muhalefetin eşlik etmesiyle başarıya ulaşabildiği söylenir.

Kültürün toprak ve harita zorunluluğu ile jeopolitikleşmesi, aynı zamanda jeopolitik bölge olan kültür alanlarının tanımlanmasına yol açtı.³⁴ 'Toprak' konu olunca, evrenselci modeller büyük bir hızla emperyalist modellere dönüşüp yozlaşırlar. Bu Huntington'ınki³⁵ gibi

³⁴ Denis Retaillé, 'L'imperatif territorial', *L'internationale Sans Territoire*, (Paris: L'Harmattan, 1996).

³⁵ Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order*, (New York: Simon and Schuster, 1996).

dünyasında biz sadece farklı rakip modelleri dikkate alınız. Ve de jeopolitiğe bir bilimmiş gibi davranmak anlaşılır olacaktır.

Yeni Jeopolitik

Büyük bir çarpıklık gibi görüneni toparlayacak olursak, model sınıflarının her biri, dünya toplumlarında egemen bir kavram ile ve bununla alâkalı kimliklerin tanımlanması yoluyla bağlantılandırılabilir. Emperyal ve hatta emperyalist modelde, 'ırklar' ve onun 'uygarlıklar'-daki yayılışı insan dünyasını şekillendirir, güya insan doğasında bulunan eşitsizlik kayda geçirilmiş olur. Uygarlıkların yayılması konusu sanki bir hayır işi gibi gösterilmektedir. Dünya, evrenselleşme diye adlandırılan, değerleri başarı ile ilintili, hiyerarşik çizgiler boyunca organize olmuş tarihsel ve kültürel bloklara bölünmüştür. Dünyanın Avrupalılaşması ile kurulan devlet modeli ile ulus merkez haline gelmiş, bununla birlikte, belirlenmiş ve sınırlanmıştır. Nihai meşru kavgaı meydana getiren talep ve tasavvur, devlet tarafından ortaya konmuş veya, daha ötesi, başarılmıştır. Elbette ki bunu, jeopolitikleşmiş dünyayı yönlendiren, neredeyse genel hale gelmiş bir etki ile güçlerin çekişmesi takip etmiştir. Ancak devletin soyutlaması, kimliğin tüm ifadeleri ile her birinin tüm bireysel tarihlerini mümkün hale getirmiş ve temel aldığı farklı kimlikleri tek bir düzlem üzerinde birbirlerine teğet konumlanmalarını sağlamıştır. Devlet merkezîyetini kaybettiğinde ve siyaset, ordu, ekonomi ve sosyal güvenlik arasındaki üçlü mukaveleyi daha fazla bir arada tutamadığında, ulus zor durumda kalabilir ve bu duruma itiraz edebilir. Hangi öz kimliğin ihtilafı tetikleyici olacağı merak konusudur. Uygur alanları andıran büyük imparatorlukların George Orwell'ın hayal ettiği, hegemonyaya (Batı) karşı ittifakı (Huntington'un tezindeki Konfüçyüsçü-Müslüman) üretecek istikrarı becerecekleri kuşkuludur.³⁶ Alain Joxe diğer sürekliliklerin daha sınırlı olduğunu öne sürmektedir.

Bu yolculuk (savaşın kökenleri) için ne haritası kullanılmalıdır? 1991 haritasını kullanabiliriz. Ok ve yaylı kabile çekişmelerinden, ultra modern elektronik savaflara kadar hepsini kapsamaktadır. Tüm karışıklığına rağmen, medeniyetimiz hâlâ haritalandırılabilir. Evrensel boyutuna rağmen, hâlâ yerkürenin yüzeyinde yaşayan 'komşuların' bir araya gelmesinden oluşmaktadır... Aynı zamanda ihtiyatlı bir genelleşme, şiddetin yayılması, sınırlar, barikatlar, sığınaklar, kamplar, dikenli teller, devriye köpekleri vardır.³⁷

³⁶ George Orwell, 1984, Fransızca baskı, (Paris: Gallimard, 1950).

³⁷ Alain Joxe, *Voyages Aux Sources de la Guerre*, (Paris: PUF, 1991).

Öyle görünüyor ki, devletin zayıflaması ile yeni toplumsal inisiyatifler etnisiteyi politik söylemin merkezine koymakta ('jeo' ya da değil) ve Joshua Fishman ya da daha yakın zamanda Yves Lacoste'un³⁸ dediği gibi, devletin 'ulusçuluk'tan dolayı kaybettiği bir meşruiyet arayışı başlamaktadır. Bununla birlikte, bu etnopolitik ve jeopolitik konjonktürü anlamak için, dolambaçlı bir gezinti yapmak zorunludur.

Buna uygun bir şablon Tom Nairn'in kötü ulusçuluğu (burjuvazinin desteklediği), vatanperver, haysiyet ve her şeyden arınmış şahsiyet gerektiren iyi ulusçuluktan, alttan gelen ulusçuluktan ayıran Marksist-Leninist tez çevresinde oluşturulmuştur.³⁹ Jeopolitik uyanış özellikle emperyalizme karşı savaşla harekete geçmiştir ve, Fransa'da, ilk olarak Ocak 1976'da yayınlanmaya başlanan *Hérodote* gazetesi bu eğilimi taşımaktadır. Mamafih, Vietnam Savaşı'nın bitmesi ve Sovyetler Birliği'nin karışması ve dağılması ile, jeopolitik oluşumdan geriye, 'anti-sistem' hareketi' olan ulusalcı nüve kalmıştır.⁴⁰ Jeopolitik, bugün, küreselleşmeye karşı, Leninist düzen kadar radikal bir ikilik içinde, bir kimlik mücadelesi gözlemlenmekte ve hatta haklı çıkmaktadır. Sözde getirdiği yenilik, sadece sosyo-ekonomik değil, kültürel faktörleri de harekete geçirmektir. Ve devletin burjuvazi ile, kozmopolitanlıktan 'komprador' sisteme geçmiş olan 'ulusçuluk' ile başarısızlığa uğramasıyla, mücadele, etnisiteyi aktörler listesinin başına koyan jeokültürel seviyeye geçiş yapmıştır. Bir olayda yeniliğin ne kadar göreceli olduğu *Les Damnés de la Terre*'den (Dünyanın Lanetlileri, Ç.N.) alınan pasajda görülebilir:

Geçmiş olmuş bitmiştir... Kendini tedavi etmek ve sömürge pençesinden kurtarmak için sömürgeleşen, sömürgeci perspektif ile aynı mantığı taşımaktadır... Siyahlar, beyazlarca tahakküm edildiklerinden beri, hiç olmadıkları kadar siyahlar, kendi kültürlerini göstermeye karar verdiklerinde, tarih belirli bir zeminde kurulmuştur ve siyah kültürlerini ifade etmek için kendilerine o zeminde belirli bir yol sunar.⁴¹

Frantz Fanon emperyalizmi siyasî ve ekonomi dışındaki nüfuz alanlarını karşılamak amacıyla kıtasal boyutta kavramsallaştırmıştı. Bugün, kültürel unsura kaydığı aynı düşünceyi temel alarak, jeopolitik, 'devletlerin haritasından farklı olarak ulusların haritasını' çizmektedir.⁴²

³⁸ Yves Lacoste, *Vive la Nation*, (Paris: La Découverte, 1997).

³⁹ Tom Nairn, *The Break-Up of Britain*, (Londra: New Left Books, 1977).

⁴⁰ Immanuel Wallerstein, *The Politics of the World Economy*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1984).

⁴¹ Frantz Fanon, *Les Damnés de la Terre*, (Paris: Maspero, 1961).

Çekişme potansiyelinin yükseldiği yer de, bu noktadır. Tahkimi mümkün kılacak bir harita mevcut mudur? Hangi ölçekle başlanmalıdır? Paylaşım hangi nitel ve nicel kriterlerle yapılmalıdır? Kim bunu söyleyebilir?⁴⁵ Yeryüzü, gerçekleri okuyabilecek doğal bir alfabeyle sahip midir? Bu daha çok, jeostratejiye ve elbette sadece lafta kalan, 'doğal' sınırlar aramaya dayanan saf bir nedenselliğe geri dönüştür. Bu tabii meşruluğun yokluğunda, etnik gruplar da bir başka süreklilik tezahürüdür. Unutulmamalıdır ki, etnik grupların, memleketlerinin üzerinde yerleşmiş bir tarihleri vardır.⁴⁴ Toprak üzerinde kaydedilmiş (seçilmiş) tarihin (arzulanan) sonucu olarak, yeni jeopolitik bundan doğar. Yves Lacoste'un⁴⁵ editörlüğünü yaptığı jeopolitika sözlüğü için notlarında bu bağlantıya göz atmak çok eğitici olmaktadır. Coğrafyanın nihai söylemin aracı olarak çok az öneminin bulunduğu, kısa hikayelerdir bunlar: yeni jeopolitik, canlanışla birlikte, ülkelerin yerel ve önyargılı siyasî tarihi gibi görünmektedir. Etnopolitik ile günümüzdeki birleşimi, yeni savaşların bir belirtisidir.

Taksim nihai hedef olarak kaldığı zaman, unsurların çatışmasını halledemeyiz. Mike Davis'in⁴⁶ tanımladığı gibi, Los Angeles, her ne kadar yakın bir zamanda ortaya çıkmış yaygın bir ticari yapıyı temel alan bir sistem oluşturmuşsa da, yalıtılmış ve kuşatma altına alınmış etnik kimlikler üreten bölük pörçük dünya modeli göz önüne sermektedir. Her şeyi bir arada tutan sözleşme, sürekli yeniden müzakere edilme zorunluluğundadır. Lobcilik siyasetin yerini almakta, sınırlı bir müdafaa veya fetih gayesi ile yönetimde olan lider, bir 'etnokrat' havası taşımaktadır. Etnopolitik destekli yeni jeopolitik, 'yeniden doğmak' ve sadece dinsel olmayan diğer köktenci süreçlere yaslanan anti-empyralist ve anti-kapitalist söylemlere yeniden yatırım yapmış şüpheli girişimcilerin önünü açmaktadır. Böylece yeni jeopolitik, 'bir bahar dinçliğiyle yüzlerce yıllık mezarından fırlamış kokuşmuş vücut' olarak ilerlilikle makyajı tazelenerek başarıya ulaşmıştır.⁴⁷

⁴² Yves Lacoste, 'Nation, Nations, Nationalistes', *Hérodote*, 72-73, (1994).

⁴³ Denis Retaillé, 'La Verité des Cartes', *Le débat*, Sayı 92; 'Nouvelles géographies', (Paris: Gallimard, 1996).

⁴⁴ Jean Pierre Chrétien ve Gerard Prunier (der.), *Les Ethnies Ont une Histoire*, (Paris: Karthala, 1989).

⁴⁵ Yves Lacoste (ed.), *Dictionnaire Géopolitique*, (Paris: Flammarion, 1993).

⁴⁶ Mike Davis, *City of Quartz*, (Paris: La Découverte, 1997).

⁴⁷ Rosa Luxembourg, *Fragment sur la Guerre, la Question Nationale et la Revolution*, (Paris: Maspero, 1969).